

SONET PENTRU O PĂPUȘĂ

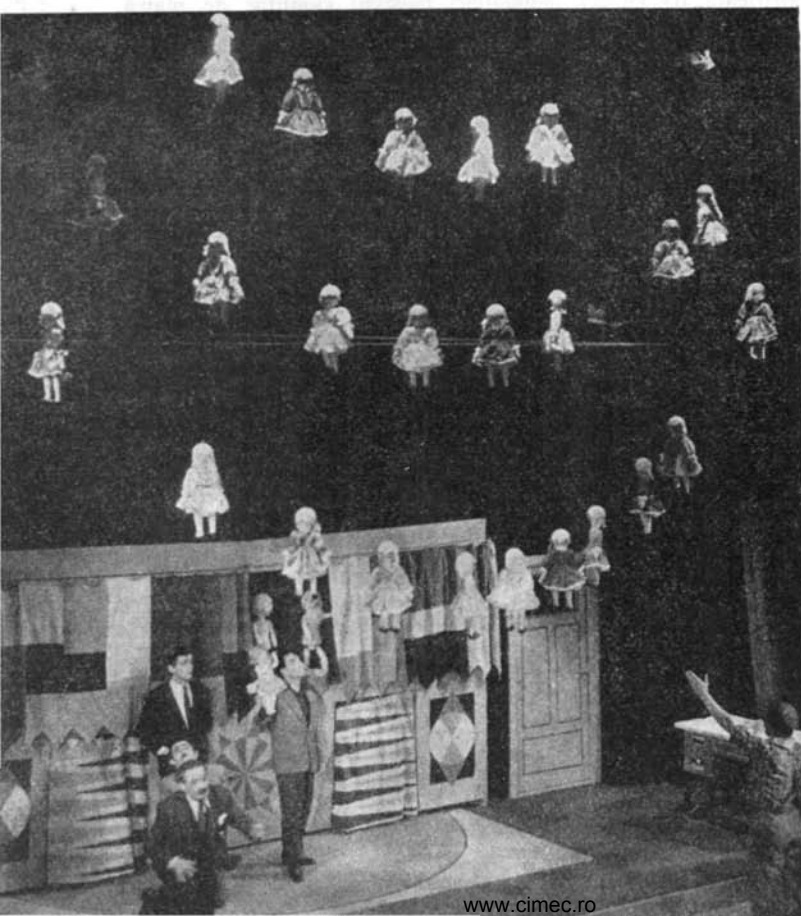
de SERGIU FĂRCĂȘAN

● Teatrul de Stat din Timișoara*

Comedia lui Sergiu Fărcășan *Sonet pentru o păpușă* a fost mult comentată. În discuția de la redacția noastră¹, care a precedat montările, s-au formulat în unanimitate aprecieri favorabile în ceea ce privește valoarea fondului polemic al piesei, ascuțitul ei satiric, îndreptat împotriva birocratismului, cu tot cortegiul lui de manifestări caracteristice: prostie, rutină, inerție, superficialitate, automatism în gândire, dezertare din fața răspunderii și refuzul oricărui efort creator. *Sonet pentru o păpușă* a reușit îndeosebi în afirmarea noului, ca factor ofensiv al realității noastre, concretizînd ideea într-un încîntător personaj pozitiv. Deschis umorului, inteligent, investit cu talent și inițiativă, cu spiritul creator al oamenilor înaintați, pentru care efortul constructiv, strădania pentru frumos, munca săvîrșită cu plăcere înseamnă o punte spre viitor, inginerul Grigore Piticescu vine să marcheze, inedit și convingător, prezența dramatică a eroului de comedie. Răfuin-

* Regia : Dan Nasta. Scenografia : Virgil Miloia. Muzica de scenă : Elly Roman. Distribuția : Gheorghe Leahu (Piticescu); #Constantin Adamovici (Ionașcu); Emil Reus (Picui); Gabriela Marinescu (Olguța); Marcel Beică (Puștiul); Daniel Petrescu (Stamate, Portarul, Ghilimeoca); #Emmerich Schäffer (Dănoiu); Ion Olaru (Făiniță); Radu Coriolan (Ciomlîrtan); Al. Ternovici (Turturean); Ștefan Iordănescu (Bilboncea, Bașchirache); Lulu Popescu-Pop (Carolina Scorobete); Virgil Lechișteanu (Medicul); Ecaterina Herberescu (O secretară); Miron Șuvăgău (Suflerul); †Dan Nasta (Comentatorul).

¹ „Sonet pentru o păpușă la masa rotundă” — „Teatrul”, nr. 10/1963.

Atelierul lui Picui, așa cum l-au imagi-
nat realizatorii spec-
tacolului de la Timi-
șoara

du-se cu „Bilibonci“ și „Bașchirachii“ din piesă, Piticescu se răfăuiește de fapt cu toți reprezentanții unei lumi mărunte, sărace în idealuri și frumusețe, care au pierdut nu numai înțelesul unor lozinci și noțiuni pe care le folosesc mecanic, dar și înțelegerea globală a realității zilelor de azi. Mesajul nemijlocit al lui Piticescu — pledoarie pentru entuziasmul creator al epocii noastre, pentru lumea viitorului, care îmbracă în imaginația sa o haină viu colorată, luminoasă, veselă — este comunicat de autor printr-o ingenioasă metaforă, o construcție dramatică originală, în care folosește, ca armă principală, comicul absurd. N-au fost economise mijloacele comice cele mai variate, exuberante — de la exagerările îndrăznețe și supradimensionările grotești, pînă la ironia subtilă și surusul liric — amalgam de procedee caracteristice și comediei satirice realiste, și farsei burlești, și vodevilului. Diversitatea acestor procedee dramatice, ca și unele din slăbiciunile piesei, firești pentru încercarea de a debuta într-un gen cunoscut ca fiind cel mai dificil — lipsa unei acțiuni dramatice continue, în partea a doua scăderea tensiunii, cedarea prea ușoară a pozițiilor birocratilor (lui Piticescu neopunîndu-i-se o rezistență întotdeauna pe măsură), conturul palid al unor personaje ca Ionașcu, Picui, Olguța —, au constituit pentru unii o piedică în aducerea *Sonetului* pe scenă.

Spectacolele teatrelor din Timișoara și Petroșeni pot fi socotite experimente artistice, insuflețite de inițiativă și de atașament față de o lucrare nouă a dramaturgiei noastre. Meritul creatorilor din cele două teatre stă în faptul că au înlocuit argumentele îndoielii cu acelea ale încrederii în text. Mai însemnat decît orice este efectul demonstrativ al reprezentării. Încredințînd rolul lui Piticescu actorului Gheorghe Leahu, regizorul Dan Nasta a reușit, datorită interpretării unitare și nuanțate a acestuia, să fundamenteze ideea piesei — bătălia pentru frumos —, să-i amplifice rezonanța. Cu mult farmec, printr-un joc lucid, dinamic, luminat permanent de gîndire, Gheorghe Leahu l-a impus în spectacol pe Piticescu ca pe o personalitate puternică, vte. Interpretul crede în absurditatea situațiilor în care trebuie să se transpună pentru a-i cunoaște și a-i sancționa pe adversarii săi, simte pasiunea și minia cu care personajul trebuie să săvîrșească farsele cele mai năstrușnice. Ironic și persiflant față de aceștia, actorul folosește cu pricepere și măsură, în relațiile cu Picui și Olguța, nuanțele umorului blînd, ale gingășiei, care nu ating niciodată zona sentimentalismului, a dulcегăriei ieftine.

Desigur că fauna mărginiților, a oamenilor cu „sufletul de hîrtie“, a constituit, prin elementele de caricatură pe care le cuprinde, un punct de atracție pentru actori, premise pe care se puteau clădi demonstrații de talent și destoinicie profesională. Am reținut din spectacolul timișorean creația lui Ștefan Iordănescu, care a înfățișat cu virtuozitate cele două fațete ale aceluiași tip de birocrat: Bașchirache-Biliboncea. Teama de răspundere, obtuzitatea, prostia înaripată — caracteristici comune celor două roluri — au fost satirizate cu mult haz. Pe Bașchirache, actorul l-a interpretat ca pe un ins dur, agresiv, săltînd nervos aproape la fiecare replică, iar pe Biliboncea — bonom, dezinvolt, de o voioșie timpă.

Într-o compoziție comică deosebit de expresivă l-a prezentat tînărul Al. Ternovici pe Turturean. Îmbrăcat în costum negru, cu tăietură de frac, mișcîndu-se ca o păpușă automată, dezarticulată, personajul stîrnește în scenă un haz copios prin fastuoasa lui mediocritate, prin zelul cu care încearcă să „teoretizeze“, să fundamenteze „științific“ imbecilitatea. Regizorul nu a izbutit să obțină de la toți interpreții aceeași manieră simplă de interpretare, aceeași sinceritate și spontaneitate în joc. Există, în conturarea profilului unor personaje din grupul negativilor (în cele trei roluri, Portarul, Ghilimecea, Stamate, de exemplu, interpretate de același actor — Daniel Petrescu), supradimensionări, îngroșări pînă la desființarea respectivelor personaje, în timp ce în interpretarea unor personaje pozitive — Ionașcu sau Olguța — detaliile comice au lipsit cu totul. Aceste diferențe stilistice au îngreuiat respirația unitară a spectacolului, au determinat o alternanță cam brutală de momente cu rezonanță diferită pe parcursul desfășurării acțiunii. Se impunea, mai ales în partea a doua, concentrarea acțiunii, un ritm mai alert.

Metafora piesei s-ar fi convenit slujită cu mai multă fantezie de cadrul plastic. În decorul inexpressiv al lui Virgil Miloia, se întîlnesc distonanțe stilistice. În biroul lui Ionașcu, ușile și biroul propriu-zis sînt din lemn masiv lustruit, concepute într-o linie modernă; încăperile din fabrică au cu totul altă factură, sînt desenate cu înflorituri, jucăria care prinde mina lui Făiniță a fost exagerată pînă la proporții monstruoase, vitrina cu păpuși a lui Picui e concepută

și executată urit, anost, fără explozia de fantezie și culori, fără strălucirea caracteristică creatorului ei. E aici o lipsă de discernământ artistic în selecția procedeeleor menite să dea unitate imaginii artistice.

● Teatrul de Stat „Valea Jiului” din Petroșeni *

Montarea de la Petroșeni a demonstrat receptivitatea regizorului Jean Stopler față de pledoaria textului, valorificată cu vervă și dezinvoltură. Spectacolul se desfășoară alert, antrenant, într-un climat recreativ. Atras de aspect satiric al comediei, regizorul a reușit să prezinte, într-o imagine scăldată în ridicol, jalnicul tablou al birocraților. Panica ce-i cuprinde pe acești încurcă-lume atunci când sint puși să decidă asupra culorii cu care trebuie vopsită păpușa, ședința de „analiză a muncii”, menită să demaște deformările din gândirea lor, ca și prostia și incapacitatea, sint — cu excepția unor îngroșări — momente de comedie bine realizate, subliniind cu eficiență sensurile satirice ale textului. Ajutat de interpreta Ștefania Donca, care a redat cu convingere și haz imaginea puștiului, regizorul a reușit să facă credibil și să reintegreze organic în spectacol argumentul absurd al copilului cu barbă, luat drept director. Din galeria tipurilor obtuze care circulă de-a lungul spectacolului am desprins chipurile celor doi birocrați, Biliboncea-Başchirache, interpretați de Gheorghe Iordănescu, care i-a diferențiat cu meșteșug, fără încărcături parazitare.

Sancțiunea promptă și ofensivă pe care o aplică Piticescu personajelor ridiculizate de autor este primită cu satisfacție de spectatori, deoarece în scenă chipul lui Piticescu se materializează la înălțimea ideilor pe care trebuie să le reprezinte. Dumitru Bitang-Piticescu cucerește simpatia de la primii pași în scenă prin certul său talent comic, prin puterea sincerității, prin modul degajat și sigur cu care organizează voiosul complot împotriva birocraților. Interpretul a imprimat personajului, în scenele cu Picui și cu Olguța, o notă de romantism, de candoare poetică. Prin intermediul acestui caracter luminos și vesel, ca și datorită chipului voios al lui Picui, interpretat sincer de Realini Lupșa, pledoaria autorului pentru frumusețe, pentru elan creator a apărut limpede și expresivă. Ideea solidarității întru frumos, sugerată de autor prin legătura dintre Piticescu și Olguța, n-a fost valorificată scenic nici la Petroșeni, personajul Olguței interpretat de Georgeta Nicolae fiind sărac, fără strălucire. Dacă regizorul ar fi obținut din partea actorului Dumitru Drăcea, interpretul lui Ionașcu, o participare mai vie, mai spirituală, un efort mai mare de individualizare, desigur că prezența conducătorului receptiv față de preocupările oamenilor muncii s-ar fi cristalizat mai plauzibil în scenă. Implicit, și comentariul ar fi căpătat mai multă viață, mai multă culoare. Prin liniile sale simple, stilizate, decorul lui Emil Moise a oferit comediei un cadru corespunzător de joc, deși n-am întâlnit nici aici nota de fantezie și originalitate cerută de spiritul piesei.

● Studioul Institutului de Teatru și Cinematografie „I. L. Caragiale” **

În condițiile miniaturale ale montării de la Studioul I.A.T.C., răspunsul studenților la întrebarea: de ce am abordat acest text? — este edificator. Pentru că piesa a oferit un excelent prilej de studiu, de căutări de soluții moderne, care să dea relief cât mai pregnant problematicii contemporane, modalităților noi de satiră. Clasa de actorie a profesoarei Beate Fredanov, sub îndrumarea competentă și judicioasă a lectorului Zoe Stanca Anghel, a găsit modalitatea cea mai adecvată pentru valorificarea integrală a calităților specifice piesei, rea-

* Regia: Jean Stopler. Scenografia: Emil Moise. Distribuția: Dimitrie Bitang (Piticescu); Dumitru Drăcea (Ionașcu); Realini Lupșa (Picui); Georgeta Nicolae (Olguța); Ștefania Donca (Puștiul); Valer Donca (Stamate, Portarul, Ghilimecca); Alex. Codreanu (Ciomirtan); Vasile Bojescu (Dănoiu); C. Constantinescu (Făiniță); Vasile Hașiganu (Turturean); Gh. Iordănescu (Biliboncea, Bașchirache); Victoria Nedelcu (Carolina Scorobete); Mirena Ana (Secretara); Alex. Zecu (Medical).

** Clasa prof. Beate Fredanov. Spectacol pregătit de lector Zoe Stanca Anghel. Scenografia: Mihai Stan. Distribuția: Petre Gheorghiu (Comentatorul, Ionașcu); Virgil Ogășanu (Piticescu); Mircea Crețu (Picui); Alexandrina Grigorescu (Olguța); Dănuț Chirculescu (Puștiul); Mihai Stan (Biliboncea, Bașchirache); Constantin Costel (Stamate, Portarul, Ghilimecca); Remus Mărgineanu (Ciomirtan, Doctorul); Monu Grun (Turturean); Ion Grapini (Făiniță); Violeta Popescu (Carolina Scorobete).

lizind un spectacol plin de fantezie, vesel, tineresc, bogat în idei și semnificații. Cu o pasiune creatoare ce merită toată lauda, textul a fost îmbunătățit prin scurtări și legături organice în acțiune. Deosebit de valoros ni s-a părut a fi caracterul agitatoric militant pe care l-a dobândit spectacolul prin însușirea spiritului în care a fost scris textul. Spectacolul pornește de la viziunea unui pamflet la adresa birocratismului ca fenomen anacronic, pamflet îmbrăcat într-o efervescentă de idei și de accente satirice. Remarcabilă în spectacol este concepția sa unitară: decorul, costumele, plastica mișcării, rostirea frazei, totul se subordonează viziunii de ansamblu. Comentariul, realizat de astă dată foarte spiritual, într-o complicitate caldă cu publicul, susținut cu vervă, cu priceperea de a „vinde“ poantele de către Petre Gheorghiu, a specificat, de altfel cu deghizată inocență, că: „e vorba de o comedie mică și ușoară, iar cei dornici de lucruri grave, serioase, pot merge alături, pe chei, la *Contesa Marița*“.

Tratarea textului „în joacă“ nu l-a sărăcit de sensuri mai adânci. Dimpotrivă, spuse cu aparența glumei ele au devenit foarte accesibile și, iluminate de entuziasmul și veselia tinerilor, au ajuns mobilizatoare.

Ceea ce impune în primul rînd spectacolul de la Institut este echilibrarea elementelor de farsă, de satiră excentrică, de vodevil, printr-o atentă prelucrare a personajelor și a relațiilor dintre ele. Corul în stil operetic „Nu se poate, nu se poate“, mulțimea gagurilor, scenele dansate: plantarea panseluțelor pe alee, așezarea panourilor dintr-un loc în altul, aranjarea recuzitei, exagerările caricaturale din joc se îmbogățesc, datorită atenției acordate psihologiei fiecărui tip comic și datorită priceperii interpretilor de a privi critic aceste tipuri, pentru a le surprinde în ceea ce este esențial și poate fi ridiculizat fără milă. Numeroasele momente izbutite din spectacol se disting prin densitatea semnificațiilor înglobate în fiecare născocire regizorală, materializate prin jocul studenților. Ședințele birocratilor care nu știu ce nume să dea jucăriilor, culoarea pe care să le-o atribuie, „lămurirea“ lui Făiniță sint, în această viziune, remarcabile prin lumina pe care o aruncă asupra prostiei și anchilozării gândirii, a fugii de răspundere. Apariția lui Piticescu în fabrică, discuția cu portarul, simularea nebuniei, cînd întreaga scenă se desfășoară pe pași de cha-cha și madison, nu au apărut absurd îngroșate, ci mustind de sub-

Petre Gheorghiu (Ionașcu),
Virgil Ogașanu (Piticescu) și
Costel Constantin (Stamate) în
„Sonet pentru o păpușă“ la
Studioul Institutului de Teatru

texte și slujind intenției de a sublinia ridicolul stupidității. Spectacolul a apărut original și inedit, prin ridicarea tuturor personajelor pozitive și a întregii lor evoluții la numitorul comun al viziunii convenționale. Lirismul care însoțește relația Olguța-Picui, nuanța cam didactică ce umbrește pledoaria pentru jucării frumoase — tema preocupărilor și discuțiilor acestor personaje — au căpătat în scenă o deosebită valoare prin tratarea lor spirituală, cu ironie fină și autoironie, ocolindu-se zona dulcegăriilor și a sentimentalismelor de calitate discutabilă. Discuția Picui-Piticescu rămâne o mică piesă de antologie, în ceea ce privește modul de a prezenta cu detalii comice lucruri dintre cele mai serioase. Toate acestea demonstrează fantezia, impregnată de bonomie și ironie subțire, a regizorului și a interpreților, nescutată vervă în construirea unor momente comice. Desigur, reușita regizorului se fundamentează pe receptivitatea interpreților de a desfășura un joc viu, spontan, pasionat, sincer și în cele mai absurde situații, pe capacitatea lor de improvizație. Nu putem privi de data aceasta munca interpreților prin prisma cerințelor pentru creații desăvârșite. Ne interesează măsura în care ei și-au descoperit particularitățile talentului, resursele interpretative. Caracterizările precise ale personajelor dezvăluie valoarea studiului scenic. Dicțunea îngrijită, frazarea logică, mișcarea dezvoltată, cu disponibilități acrobatiche, toate acestea vorbesc despre o educație artistică solidă, despre meșteșugul bine asimilat. Menționăm personalitatea originală a lui Virgil Ogășanu, care, în Piticescu, a demonstrat umor sec, știința de a da replica spontan, cu o nuanță de seriozitate și de candoare care provoacă instantaneu, hazul.

Am amintit mai sus de Petre Gheorghiu. Revenim pentru a sublinia că rolul lui Ionașcu, mai schematic în text, a căpătat valoare în spectacol datorită acestui interpret, care l-a impus printr-o compoziție liberă, neforțată, replicile având în scenă importanța cuvenită, sub învelișul de bonomie spontană cu care au fost rostite. Alexandrina Grigorescu a dat Olguței un contur viu, înzestrând-o cu temperament furtunos, subliniind cu ironie înverșunarea acesteia de a merge mereu să reclame „acolo sus“. În rolul lui Picui, Mircea Crețu a adus naivitatea și prospețime, o frumusețe sufletească aparte, dezvăluind, de sub aerul lui nevinovat, combativitatea inovatorului. Am admirat verva cu care tânărul Mihai Stan a executat performanțele de prostie ale lui Bașchirache-Bilibonca, scaldându-și eroii în ridicol. Tânărul interpret ne-a înfățișat cu convingere două laturi distincte : o față furioasă, alta bonomă, ale aceluiași imbecil. Excelente, compozițiile lui Costel Constantin în Stamate, Portar, Ghilimecea, în care interpretul, cu mare economie de mijloace, cu umor, la distanță de minute, a desenat precis o trăsătură dominantă caracteristică fiecăruia dintre cele trei roluri. Ion Grapini a fost adorabil în redarea permanentei panici în care se găsește Făiniță, ca și Monu Grun prin morga și emfaza cu care a expus aberațiile lui Turturean.

Spectacolul Institutului a demonstrat deplin valorile *Sonetului*. El a arătat cum trebuie să se desfășoare studiul menit să înarmeze pe viitorii interpreți cu știința de a aborda un text din unghiul care să permită valorificarea maximă a spiritului în care el a fost scris.

Valeria Ducea